

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету

23 січня 2024 року,

протокол № 4.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

23 січня 2024 року

М.П.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
навчальної дисципліни
«ЕКОНОМІЧНЕ ВРЯДУВАННЯ ТА ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ»
для підготовки на другому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня магістра
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування
за заочною формою навчання

м. Хмельницький
2024

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри менеджменту,
економіки, статистики та цифрових
технологій, кандидатка економічних наук,
доцентка

22 січня 2024 року

_____ Дар'я АРЗЯНЦЕВА

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій

22 січня 2024 року, протокол № 7.

Завідувачка кафедри,
кандидатка економічних наук, доцентка

22 січня 2024 року

_____ Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Деканеса факультету публічного
управління, кандидатка наук з публічного
управління, доцентка

22 січня 2024 року

_____ Тетяна ПІДЛІСНА

ЗМІСТ

	Стор.
1. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 3
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 3
1.2. Лекції (<i>теми і плани</i>)	– 4
1.3. Семінарські заняття	– 5
1.4. Самостійна робота студентів	– 13
1.5. Підсумковий контроль	– 18
2. Схема нарахування балів	– 21
3. Рекомендовані джерела	– 23
4. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 24

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання					Заочна форма навчання						
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
Лекції	Сем. (прак).		Лабор.	Ін.зав.	СРС	Лекції	Сем. (прак).		Лабор.	Ін.зав.	СРС		
1.	Організація і функціонування економічних систем суспільства як чинники розвитку публічного управління господарськими процесами	14	2	2	-	-	10	13	1	1	-	-	11
2.	Порівняльний аналіз і публічне управління розвитком економічних систем	14	2	2	-	-	10	13	1	1	-	-	11
3.	Сучасний вибір стратегії трансформації економічної системи України в процесі глобальних структурних зрушень	15	2	4	-	-	9	13	-	1	-	-	12
4.	Мікроекономічний вибір і ефективність конкурентних ринків	12	1	2	-	-	9	13	-	1	-	-	12
5.	Концепція ефективності і публічна політика	12	1	2	-	-	9	13	1	1	-	-	11
6.	Економічні аспекти аналізу публічної політики. Аналіз вигод і витрат	15	2	4	-	-	9	14	1	1	-	-	12
7.	Макроекономічна рівновага та макроекономічна нестабільність	15	2	4	-	-	9	15	1	2	-	-	12
8.	Теорія публічних фінансів	13	2	2	-	-	9	15	1	2	-	-	12
9.	Публічні надходження і публічні видатки	13	1	2	-	-	10	13	1	1	-	-	11
10.	Державний бюджет і бюджетний процес	12	1	2	-	-	9	13	1	1	-	-	11
	Всього годин:	135	16	26	-	-	93	135	8	12	-	-	115

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Організація і функціонування економічних систем суспільства як чинники розвитку публічного управління господарськими процесами	1
1.1.	Економічна система: сутність, властивості, структура.	
1.2.	Ефективність економіки та її фактори; якість, показники, перспективи економічного зростання.	
1.3.	Механізми координації господарського життя суспільства та їх місце в структурі публічного управління економічним розвитком.	
2	Порівняльний аналіз і публічне управління розвитком економічних систем	1
2.1.	Порівняльний аналіз і публічне управління розвитком економічних систем.	
2.2.	Необхідність публічного управління та адміністрування економікою.	
2.3.	Національні моделі економічних систем.	
2.4.	Соціально орієнтована ринкова економіка.	
3	Сучасний вибір стратегії трансформації економічної системи України в процесі глобальних структурних зрушень	-
3.1.	Теоретичні засади дослідження системних трансформацій економіки і суспільства.	
3.2.	Сучасний вибір стратегії трансформації економіки і суспільства для України в процесі глобальних структурних зрушень.	
3.3.	Стратегічні пріоритети економічних та інституційних перетворень національної економіки у контексті європейського вибору.	
4	Мікроекономічний вибір і ефективність конкурентних ринків	-
4.1.	Раціональна поведінка і теорія корисності.	
4.2.	Теорія фірми в мікроекономічному аналізі.	
4.3.	Ринки праці, землі та капіталу.	
5	Концепція ефективності і публічна політика на конкурентних ринках	1
5.1.	Загальна рівновага і ефективність конкурентного ринку.	
5.2.	Вплив податків на стан ринкової рівноваги.	
5.3.	Концепція ефективності за Парето в аналізі вигод і витрат.	
6	Економічні аспекти аналізу публічної політики. Аналіз вигод і витрат	1
6.1.	Універсальні критерії оцінювання публічної політики.	
6.2.	Етапи аналізу вигод і витрат.	
6.3.	Суспільні інвестиційні проекти. Методи визначення ставки дисконту.	
7	Макроекономічна рівновага та макроекономічна нестабільність	1
7.1.	Вплив інфляції на перерозподіл доходів.	
7.2.	Економічні наслідки безробіття.	
7.3.	Причини та наслідки нерівності у суспільстві. Показники вимірювання нерівності.	

8	Теорія публічних фінансів	1
8.1.	Фінансовий механізм: сутність та структура.	
8.2.	Сутність, функції і роль державного бюджету у забезпеченні потреб економічного і соціального розвитку суспільства.	
8.3.	Причини та макроекономічні наслідки державного боргу. Боргова безпека держави та її індикатори.	
9	Публічні надходження і публічні видатки	1
9.1.	Сутність та структура публічних надходжень.	
9.2.	Податкове навантаження. Оптимальне оподаткування, справедливість та проблема ухилення від податків.	
9.3.	Ефективність бюджетних видатків: аналіз вигод і витрат.	
10	Державний бюджет і бюджетний процес	1
10.1.	Структура та принципи побудови бюджетної системи України.	
10.2.	Асиметрія регіонального розвитку та характер міжбюджетних відносин.	
10.3.	Критерії ефективності використання бюджетних коштів.	
10.4.	Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування.	
	Усього	8

1.3. Семінарські заняття *Семінарське заняття 1 (2 теми)*

Тема. Організація і функціонування економічних систем суспільства як чинники розвитку публічного управління господарськими процесами

Питання для усного опитування та дискусії

1. Технологічна, галузева, секторальна, функціональна структура економічних систем.
2. Типи, форми та види власності.
3. Мотиваційний та контролюючий механізми економічної системи.
4. Механізми координації господарського життя суспільства та їх місце в структурі публічного управління економічним розвитком.
5. Взаємозв'язок публічного управління і адміністрування, державного регулювання економіки та економічної політики.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Завдання 1. Охарактеризувати національну модель економічної системи зарубіжної країни (США, Великобританія, Австралія, Швеція, Австрія, Японія, Німеччина та ін.). Особливу увагу звернути на інструменти державного регулювання економіки, вказати позитивні та негативні сторони, навести статистичні дані щодо показників ефективності функціонування економіки (ВВП, рівень безробіття, частка державних витрат у ВВП та інші), місце країни серед інших держав за міжнародними рейтингами (індекс людського розвитку, методологія оцінки Світового банку). Період дослідження 2018–2022 роки.

Вимоги до завдання

1. Завдання виконуються студентами самостійно, не допускається повторення країни в межах групи (для цього в коментарях до завдання прошу написати обрану країну, щоб ваші колеги бачили).
2. На високу оцінку заслуговує використання різних джерел інформації, зокрема наукові публікації, офіційні звіти міжнародних установ, статистичні матеріали (на які повинні бути відповідні посилання) тощо.
3. Доповідь студента бажано супроводжувати презентацією.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: національна економіка, публічне управління, економічна система, структура економічної системи, власність, адміністрування.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- поняття національної економіки як результату економічної діяльності;
- основні етапи розвитку національної економіки України;
- моделі державного втручання в економіку;
- поняття, функції та види інститутів національної економіки;
- поняття та складові права власності;
- сутність та способи приватизації?

Тема. Порівняльний аналіз і публічне управління розвитком економічних систем

Питання для усного опитування та дискусії

1. Формацийний та цивілізаційний підходи до типологізації економічних систем.
2. Порівняльні характеристики основних типів економічних систем.
3. Технологічні та інституційні чинники розвитку економічних систем.
4. Економічні трансформації як об'єкт публічного управління.
5. Використання механізмів нового публічного менеджменту для розвитку сучасних економічних систем.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Завдання 1. Охарактеризувати одну з сучасних методик класифікації країн за рівнем соціально-економічного розвитку. Представити сутність та призначення методики, навести результати типізації в розрізі країн, охарактеризувати тип економічної системи України.

Завдання 2. Охарактеризувати одну з методик визначення міжнародних економічних індексів (прикладі наведено у табл. 1). Представити сутність та значення методики, навести окремі результати: десятку лідерів та «аутсайдерів»; місце України та країни, що займають сусідні з нею позиції тощо:

Таблиця 1 Основні міжнародні економічні індекси

Індекс глобальної конкурентоспроможності всесвітнього економічного форуму
Індекс конкурентоспроможності країн світу інституту розвитку менеджменту (IMD, Швейцарія)
Індекс легкості ведення бізнесу Світового банку
Індекс економічної свободи The Heritage Foundation у партнерстві із The Wall Street Journal
Індекс SEDA (аналіз сталості економічного розвитку країни), The Boston Consulting Group
Індекс економічного ризику країн світу, Euromoney
Індекс людського розвитку
Індекс EMBI (Emerging MarketsBond Index) + Україна
Індекс глобалізації Швейцарського економічного інституту (KOF Swiss Economic Institute)
Індекс сприяння торгівлі
Індекс багатомірної бідності
Глобальний індекс голоду

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: національна економіка, економічна система, трансформація, розвиток, економічні трансформації, міжнародні економічні індекси.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- етапи трансформації соціально-економічної системи;
- сутність та зміст трансформації соціально-економічної системи;
- роль та функції органів публічного управління в трансформаційній економіці;
- особливості економічної трансформації України;
- конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації?

Семінарське заняття 2 (дві теми)

Тема. Сучасний вибір стратегії трансформації економічної системи України в процесі глобальних структурних зрушень

Питання для усного опитування та дискусії

1. Економічні трансформації як об'єкт публічного управління та адміністрування.
2. Глобалізаційний та інтеграційний вектори економічних перетворень.
3. Інституційні механізми трансформації економічних систем.
4. Глобалізація, інтеграція та нові розмежування як чинники внутрішньосистемної трансформації національної економіки.
5. Формування ефективної системи публічного управління економічними трансформаціями.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових та ситуаційного завдань з питань теми заняття.

Завдання 1. Охарактеризувати одну з світових фінансово-економічних криз (причини та наслідки, шляхи подолання, інструменти публічної політики).

Завдання 2. Обґрунтувати економічні перспективи відновлення України. Зарубіжний досвід відновлення економіки після війни.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: національна економіка, економічна система, трансформація, розвиток, економічні трансформації, глобалізація, інтеграція, реформування.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- суперечливий вплив глобалізації на трансформаційний потенціал національних економічних систем;
- пріоритетні функції держави за умов глобалізації економіки;
- екзогенні та ендогенні ризики інтеграції України до світового економічного простору;
- форсайт-технології у розбудові національної інноваційної системи;
- стратегічні пріоритети державного регулювання трансформаційних процесів в Україні?

Тема. Мікроекономічний вибір і ефективність конкурентних ринків

Питання для усного опитування та дискусії

1. Раціональна поведінка і теорія корисності.
2. Поведінка фірми на конкурентному ринку.
3. Ринки праці, землі та капіталу.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових та ситуаційного завдань з питань теми заняття.

Завдання 1. Дайте порівняльну характеристику основних ринкових структур: досконала конкуренція, недосконала конкуренція (монополістична конкуренція, олігополія, монополія). Наведіть приклади ринків у сучасному житті.

Завдання 2. Проаналізуйте вітчизняних досвід державного регулювання цін у певній галузі (нижче приклади). Також можна навести зарубіжний досвід державного регулювання цін у обраній сфері. Результати представити у вигляді наступної таблиці.

Таблиця 2 – Аналіз державного регулювання цін у _____

Особливості державного регулювання цін у обраній сфері _____	Нормативно-правове забезпечення	Орган державного регулювання	Приклади

Можливі варіанти:

1. на пальне.
2. на лікарські засоби
3. на електроенергію
4. на водопостачання та водовідведення
5. на природний газ
6. на алкогольну та тютюнову продукцію
7. на паливно-енергетичні ресурси (вугілля, вугільні брикети, паливо пічне побутове тощо)
8. на послуги міського електричного транспорту (трамвай, тролейбус, метрополітен); тарифи на перевезення вантажів, пасажирів, багажу, вантажобагажу залізничним транспортом
9. на послуги зв'язку
10. на продукти харчування"

Завдання 3. Проаналізуйте зарубіжний досвід державного регулювання цін. Проведіть порівняння із використанням методів регулювання в Україні.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: суспільні блага, приватні блага, ефективність, ринок, раціональна поведінка, теорія корисності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- поняття корисності в публічному управлінні;
- бюджетні обмеження і можливості споживання;
- попит і пропозиція як основні важелі ринкового механізму;
- ринкова рівновага: механізм встановлення, умови формування та шляхи досягнення;
- ефективний обсяг виробництва суспільного блага;
- забезпечення суспільними благами: можливості ринку та держави?

Семінарське заняття 3 (дві теми)

Тема. Концепція ефективності і публічна політика на конкурентних ринках

Питання для усного опитування та дискусії

1. Загальна рівновага і ефективність конкурентного ринку.
2. Вплив податків на стан ринкової рівноваги.
3. Концепція ефективності за Парето в аналізі вигод і витрат.

Аудиторна робота

Виконання студентами тестових та ситуаційного завдань з питань теми заняття.

Завдання 1. Проаналізуйте зарубіжний та вітчизняний досвід оцінювання діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Виберіть та охарактеризуйте методичні підходи до вирішення цього завдання.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: суспільні блага, приватні блага, ефективність, ринок, раціональна поведінка, теорія корисності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- поняття корисності в публічному управлінні;
- бюджетні обмеження і можливості споживання;
- попит і пропозиція як основні важелі ринкового механізму;
- ринкова рівновага: механізм встановлення, умови формування та шляхи досягнення;
- ефективний обсяг виробництва суспільного блага;
- забезпечення суспільними благами: можливості ринку та держави?

Тема 5. Економічні аспекти аналізу публічної політики. Аналіз вигод і витрат

Питання для усного опитування та дискусії

1. Публічна політика як процес.
2. Універсальні критерії оцінювання публічної політики.
3. Етапи аналізу вигод і витрат.
4. Кількісне оцінювання вигод і витрат.
5. Суспільні інвестиційні проекти. Методи визначення ставки дисконту.

Аудиторна робота

Виконання студентами розрахункових завдань з питань теми заняття.

Завдання 1. Проаналізуйте зарубіжний та вітчизняний досвід оцінювання ефективності програм/проектів у суспільному секторі. Виберіть та охарактеризуйте методичні підходи до вирішення цього завдання. Охарактеризуйте один з соціальних проектів, що реалізуються в Україні/світі.

Результати представити у вигляді наступної таблиці.

Таблиця 3 – Аналіз методики оцінювання ефективності програм/проектів у суспільному секторі

Методика (методичні рекомендації) (назва, розробник, посилання)	Ключові засади, використовувані показники та критерії оцінювання	Переваги	Обмеження

Завдання 2. Охарактеризуйте один з інноваційних проектів соціального або комерційного характеру, що реалізуються в Україні/світі за рахунок бюджетних коштів. Можлива тематика: ресурсозбереження, альтернативна енергетика, нанотехнології та наноінженерія, штучний інтелект.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: суспільні блага, ефективність, вигоди, витрати, суспільні вигоди, суспільні витрати, явні вигоди, неявні вигоди, соціально-орієнтований проект, соціальний ефект, економічний ефект.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- суспільні блага: їх види та особливості; ефективний обсяг виробництва суспільних благ;
- забезпечення суспільними благами: можливості ринку та держави;
- оцінювання ефективності суспільних інвестиційних проектів;
- особливості оцінювання окупних та неокупних інвестиційних проектів;
- проблеми визначення кількісної та якісної характеристик неявних витрат і вигод;
- альтернативна вартість та її використання у проектному аналізі?

Семінарське заняття 4

Тема. Макроекономічна рівновага та макроекономічна нестабільність

Питання для усного опитування та дискусії

1. Теорії розвитку економіки.
2. Рівень інфляції в Україні та країнах Європейського Союзу.
3. Економічні наслідки безробіття. Європейські та світові проблеми безробіття.
4. Теорії ринку праці.
5. Причини та наслідки нерівності у суспільстві. Показники вимірювання нерівності.
6. Аналіз ринку праці в Україні та країнах ЄС.

Аудиторна робота

Виконання студентами розрахункових завдань з питань теми заняття.

Завдання 1. Здійснить порівняльну характеристику вітчизняного та зарубіжного досвіду розрахунку прожиткового мінімуму.

Завдання 2. Здійснить порівняльну характеристику вітчизняного та зарубіжного досвіду оцінювання бідності та соціальної нерівності.

Завдання 3. Підготувати презентацію із використанням статистичних даних по одному з наступних питань:

1. Рівень інфляції в Україні та країнах Європейського Союзу.
2. Економічні наслідки безробіття. Європейські та світові проблеми безробіття.
3. Причини та наслідки нерівності у суспільстві. Показники вимірювання нерівності.
4. Прожитковий мінімум в Україні та країнах ЄС.
5. Диференціація рівня заробітної плати в Україні та країнах ЄС.
6. Аналіз ринку праці в Україні та країнах ЄС.
7. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів за 2022 рік
8. Пенсійне забезпечення в Україні та країнах ЄС.
9. Середній клас: ознак ідентифікації в Україні та зарубіжних країнах
10. Ринок праці під час війни.
11. Аналіз витрат як складова оцінки фінансового стану домогосподарств
12. Структура споживання домогосподарств в країнах Європи.
13. «Раптова бідність» та зниження доходів під час війни.
14. Особливості управління власними фінансами під час війни.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: інфляція, нерівність доходів, крива Лоренца, коефіцієнт Джинні, перерозподіл доходів, квазіоптимум, бідність, межа бідності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- рівень та якість життя: сутність, показники;
- добробут: сутність, критерії, показники;
- вплив податків на загальну економічну рівновагу;
- характер соціальної нерівності в сучасному українському суспільстві;
- система показників-індикаторів соціальної нерівності в державі?

Семінарське заняття 5

Тема. Теорія публічних фінансів

Питання для усного опитування та дискусії

1. Фінансова система: основні теоретичні концепції та методи дослідження.
2. Фінансовий механізм: сутність та структура.
3. Сутність, функції і роль державного бюджету у забезпеченні потреб економічного і соціального розвитку суспільства.
4. Інституційні засади управління державними фінансами України та світовий досвід.
5. Розмежування повноважень між центральними органами влади в системі державних фінансів України.
6. Організація державного фінансового контролю в Україні.
7. Сутність, особливості та форми державного кредиту.
8. Динаміка та структура державного боргу України.

Аудиторна робота

Виконання студентами розрахункових завдань з питань теми заняття.

Завдання 1. Систематизуйте показники боргової безпеки держави, наведіть методику їх розрахунку. Зробіть порівняльний аналіз основних показників боргової безпеки України та зарубіжних країн.

Завдання 2. Проаналізуйте динаміку та структуру місцевого бюджету (обласного, міського або бюджету ОТГ). Зробіть висновки щодо особливості структури бюджету в умовах війни.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: публічні фінанси, місцеві фінанси, фінансові категорії, податки, бюджет, макрофінансова стабілізація, фінансова інфраструктура.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- фінансова система держави;
- фінансова політика держави;
- нормативно-правові засади функціонування публічних фінансів;
- публічні фінанси як складова фінансової системи;
- організаційні основи управління публічними фінансами;
- основні елементи системи публічних фінансів;
- система показників-індикаторів соціальної нерівності в державі?

Семінарське заняття 6 (дві теми)

Тема. Публічні надходження і публічні видатки

Питання для усного опитування та дискусії

1. Податки як економічна категорія: сутність, види, класифікація. Податкова система України та принципи її побудови.
2. Податкове навантаження. Оптимальне оподаткування, справедливість та проблема ухилення від податків.
3. Європейський досвід організації податкових систем.
4. Суспільні блага та роль державних програм у їх фінансуванні.
5. Програмно-цільовий метод та мультиплікатор урядових витрат. Форми фінансування економічної діяльності.
6. Державно-приватне партнерство.
7. Бюджетне фінансування соціальної сфери в Україні.
8. Видатки бюджету на забезпечення обороноздатності країни.
9. Оборонний бюджет України.
10. Фінансування видатків на утримання органів правопорядку та державного управління.

Аудиторна робота

Виконання студентами розрахункових завдань з питань теми заняття.

Завдання 1. Наведіть приклади реалізації проектів державно-приватного партнерства в Україні та світі (визначте форму ДПП, результати, механізм фінансування тощо).

Завдання 2. Проаналізуйте тенденції бюджетного фінансування окремих галузей національної економіки:

- сільське господарство;
- переробна промисловість;
- добувна промисловість;
- освіта;
- охорона здоров'я;
- державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування;
- навколишнє середовище;
- мистецтво, спорт, розваги та відпочинок
- наука, технології та інновації;
- інше.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: фіскальна політика, бюджетні доходи, податки, публічні доходи, публічні видатки, види податкових надходжень, державне споживання, бюджетне фінансування.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- розподіл видатків між ланками бюджетної системи України;
- поняття та правові засади фінансування державних і місцевих видатків;
- організація фінансів соціально-культурної сфери;
- фінансове забезпечення видатків на освіту, науку та культуру;
- фінансування видатків на охорону здоров'я та фізкультуру і спорт;
- фінансування державного управління, національної оборони та правоохоронної діяльності;
- публічні видатки на розвиток економіки.

Семінарське заняття 13

Тема. Державний бюджет і бюджетний процес

Питання для усного опитування та дискусії

1. Наукові основи побудови бюджетного устрою країни. Структура та принципи побудови бюджетної системи України.
2. Асиметрія регіонального розвитку та характер міжбюджетних відносин.
3. Світова практика планування та прогнозування державного бюджету. Критерії ефективності використання бюджетних коштів.
4. Проблеми збалансування державного бюджету. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування.
5. Бюджетний процес в Україні та зарубіжних країнах.

Аудиторна робота

Виконання студентами розрахункових завдань з питань теми заняття.

Завдання 1. Зробіть порівняльну характеристику вітчизняної та зарубіжної практики збалансування державного бюджету. На основі використання статистичних даних проаналізуйте тенденції бюджетного дефіциту в Україні та зарубіжних країнах.

Завдання 2. Наведіть систему абсолютних та відносних показників для макрофінансового аналізу державного кредиту і державного боргу.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: загальний дефіцит бюджету, активний та пасивний дефіцит бюджету, зовнішній і внутрішній дефіцит бюджету, джерела фінансування дефіциту бюджету, бюджетна безпека, внутрішній і зовнішній державний борг, капітальний і поточний державний борг, управління державним боргом.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми слухачеві магістратури варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- політика фінансування бюджетного дефіциту;
- особливості формування та основні форми бюджетних дефіцитів в Україні;
- причини виникнення, економічна природа та фіскальні наслідки державного боргу;
- методи управління державним боргом та особливості їх застосування;
- державний зовнішній борг та його структура;
- проблеми скорочення і можливі джерела покриття бюджетного дефіциту України;
- необхідність підвищення ефективності використання іноземних запозичень;
- оцінка боргового навантаження, її суть та необхідність.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є однією з форм оволодіння матеріалом із навчальної дисципліни «Економіка і врядування». Виконання самостійної роботи дозволяє студентам розвивати самостійне мислення, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опанувати практичні навички в галузі екологічного управління.

Самостійна робота передбачена у вигляді виконання наукового огляду та кейсового завдання.

I. Підготуйте науковий огляд/презентацію на одну з запропонованих тем.

1. Концепція економіки сталого розвитку
2. Концепція ощадливого виробництва

3. «Зелена» економіка та її місце у державній економічній політиці (зарубіжний досвід)
4. «Зелена» економіка та її місце у державній економічній політиці (вітчизняний досвід)
5. Впровадження концепції ресурсоефективного чистого виробництва (зарубіжний досвід)
6. Впровадження концепції ресурсоефективного чистого виробництва (вітчизняний досвід)
7. Політика енергозбереження та енергоефективності (зарубіжний досвід)
8. Політика енергозбереження та енергоефективності (вітчизняний досвід)
9. Проривні технології як основа формування альтернативної енергетики (зарубіжний досвід)
10. Проривні технології як основа формування альтернативної енергетики (вітчизняний досвід)
11. Проривні технології циклічної економіки (зарубіжний досвід)
12. Проривні технології циклічної економіки (вітчизняний досвід)
13. Проривні технології в аграрній сфері
14. Проривні технології в металургійному комплексі
15. Проривні технології в забезпеченні екологічної безпеки
16. Проривні технології в транспорті/логістиці
17. Вплив цифрової економіки на ринок праці
18. Вплив цифрової економіки на систему охорони здоров'я
19. Економічна глобалізація та шостий технологічний устрій
20. Географічні особливості розвитку четвертинного сектору економіки
21. Природні екосистеми і декарбонізація
22. Тенденції низьковуглецевого розвитку в Україні та світі.

II. Кейс «Реалізація соціально-орієнтованого проекту на території ОТГ».

Мета: Обґрунтувати доцільність реалізації соціально-орієнтованого проекту (або створення соціального підприємства), описати основні соціально-економічні ефекти та основні види витрат, необхідних для його впровадження (див. методичні рекомендації нижче).

Завдання:

1. Сформулювати повну та коротку назву проекту.
2. Охарактеризувати проблему, на яку спрямовується реалізація проекту.
3. Здійснити аналіз зацікавлених сторін та визначити реалізаторів проекту.
4. Визначити 1-2 альтернативні варіанти вирішення проблеми.
5. Мета проекту.
6. Описати продукт проекту, інноваційність проекту та/або продукту.
7. Основні ризики проекту та напрями їх зниження.
8. Очікувані якісні та кількісні результати (вигоди).

Проекти щодо створення соціального підприємства:

1. Створення на території ОТГ соціального підприємства¹: пекарні (миловарні, карамельної майстерні, з пошиття одягу, громадського ресторану, з виробництва екологічно чистого одноразового посуду, вторинного використання одягу, вирощування «нішових» культур, _____ тощо).

¹ Соціальне підприємство – це бізнес, метою якого є внесення інноваційних, позитивних змін у суспільне життя задля вирішення існуючих соціальних проблем. Місією соціального підприємства є здійснення бізнес-діяльності для фінансової і гуманітарної допомоги тим, хто її екстрено потребує (наприклад, частина прибутків спрямовується на благодійність).

Проекти реалізації соціально-орієнтованого проекту:

1. Створення спортивних та культурно-розвиваючих секцій для людей (для дітей і дорослих) з особливими потребами (футбол, танці ... для людей в інвалідних візках; малювання / скульптура / театральне мистецтво для сліпих тощо).
2. Модернізація громадських туалетів з метою їх обладнання для людей (для дітей і дорослих) з особливими потребами (безпечні санітарні кімнати); столиками для сповивання немовлят.
3. Створення соціальних гуртожитків (соціальних квартир) для жінок, підлітків, які потрапили в складні життєві обставини
4. Створення соціальних центрів «денного перебування» для літніх, самотніх людей
5. Створення / модернізація зупинок громадського транспорту в сільській місцевості (або велосипедних доріжок).
6. Обладнання спеціальних доріжок (з тактильних плит) для сліпих і слабозорих; установка рельєфних знаків або табличок (тактильних знаків) в громадських будівлях
7. Створення / модернізація мобільних бібліотек для обслуговування сільських жителів, в лікарнях / інтернатах.
8. Реконструкція / обладнання / ремонт дитячих та спортивних майданчиків прибудинкових територій.
9. Будівництво спеціальних спортивно-ігрових майданчиків для сліпих і слабозорих дітей, для дітей з особливими потребами.
10. Створення притулку для безпритульних тварин (реабілітаційний центр для тварин з зони бойових дій).
11. Облаштування містечка з модульних будинків для вимушених переселенців та людей які втратили житло.
12. Створення спеціалізованого реабілітаційного центру для людей, постраждалих внаслідок російської збройної агресії.
13. Організація коворкінгів та тренінгів для вимушених переселенців (людей, постраждалих внаслідок російської збройної агресії).
14. Створення / модернізація мобільних медичних діагностичних комплексів для територій з погано розвинутою або знищеною медичною інфраструктурою.
15. Створення центрів (пунктів) надання психологічної допомоги для людей, постраждалих внаслідок російської збройної агресії.
16. Організація пунктів збору та видачі гуманітарної допомоги.
17. Запропонувати власний проект.

Методичні рекомендації до виконання окремих завдань:

Завдання 1. Сформулювати повну та коротку назву проекту

Назва проекту	Формулюється не на початку, а поступово (ітеративно) у процесі написання концепції і остаточно визначаються наприкінці її розробки. Назва проекту практично повністю співпадає (корелюється) з операційною ціллю стратегії розвитку територіальної громади, на реалізацію якої спрямовано проект. Змістовно назва проекту базується на меті проекту (яка визначається далі з урахуванням проблеми проекту, заінтересованих сторін, продукту та результатів проекту, відображає обмеження проекту)
---------------	---

Завдання 2. Охарактеризувати проблему, на яку спрямовується реалізація проекту.

Призначення проекту	Характеризуються передумови виникнення проекту. Вказується, на досягнення яких стратегічних пріоритетів розвитку
---------------------	---

	<p>громади та/або пріоритетів стратегій більш високого рівня, спрямований проект.</p> <p>Формулюється проблема як розбіжність між бажаним і існуючим станом системи.</p> <p>Описуються:</p> <p>симптоми проблеми (що “погано” і треба змінити);</p> <p>масштаб (широта) проблеми (з урахуванням кількості населення та території, що охоплюються проектом);</p> <p>значущість та гострота проблеми (її «глибина»);</p> <p>прогнозовані наслідки невирішення проблеми;</p> <p>причини проблеми (у складних випадках бажано будувати «дерево проблеми»).</p> <p>Від якості опису проблеми (зокрема, її симптомів) значною мірою залежить якість опрацювання очікуваних результатів проекту.</p> <p>Характеризується внесок проекту у досягнення цілей розвитку громади</p>
--	--

Завдання 3. Здійснити аналіз зацікавлених сторін та визначити реалізаторів проекту

Зацікавлені сторони проекту	Описуються ключові зацікавлені сторони проекту. Для кожної з груп заінтересованих сторін проекту зазначається характер участі (ініціатор, партнер, учасник, спонсор, бенефіціар тощо), а також група важливості та впливу
Цільові групи	Визначається, на які цільові групи спрямовано проект (групи осіб, на задоволення потреб яких спрямовано проект) і які саме потреби цих груп будуть задоволені
Бенефіціари	Визначається, хто є бенефіціарами проекту (кінцевими споживачами цінностей/благ, що створюються за проектом), які саме блага вони отримують

Завдання 4. Визначення альтернативних способів вирішення проблеми

Альтернативні варіанти вирішення проблеми	Переваги	Недоліки
Пропонований проект
Альтернатива 1
Альтернатива 2

Завдання 5. Мета проекту.

Мета проекту	<p>Описова модель майбутнього продукту проекту, умов, обмежень та вимог проекту, виконання яких забезпечує задоволеність учасників проекту. Мета породжує (зумовлює) назву проекту.</p> <p>Логічна структура формування мети проекту:</p> <ul style="list-style-type: none"> • глобальна дія, яку необхідно реалізувати під час проекту для отримання продукту проекту в матеріальному вигляді (удосконалення, покращення, впровадження, ліквідація, створення, розробка, побудова); • уявлення про майбутній продукт проекту (система опалення, реконструйований будинок, система поводження з ТПВ тощо); • бажані показники реалізації проекту в часі, вартості (у термін до __ місяців із дотриманням бюджету ___ тис. грн.) та, при можливості, особливості його реалізації (територіальні –
--------------	---

	визначення географічного розміщення продукту проекту (населений пункт, район, область), оточення тощо).
--	---

Завдання 6. Описати продукт проекту, інноваційність проекту та/або продукту.

Продукт проекту	об'єкт реального світу, який буде отримано на «виході» проекту – матеріальний (будівля, споруда, технічна система...) чи нематеріальний (система управління, бізнес-процес надання послуги, організаційно-управлінський захід) із визначенням його складових (ці складові мають відповідати цілям проекту) із визначенням його складових (ці складові мають відповідати цілям проекту).
Визначається інноваційна ідея (бізнес-ідея) проекту	тобто засоби (технічні, організаційні, економічні, фінансові, управлінські і т.д.), за допомогою яких буде вирішуватися проблема проекту. Яке саме відбудеться за проектом нововведення у вигляді продукту (підходу / технології / послуги), що приведе до якісної зміни стану системи, забезпечить конкурентоздатність створюваного продукту і приведе до істотного поліпшення рівня та якості життя територіальної громади

Завдання 7. Основні ризики проекту та напрями їх зниження.

Ризики проекту	визначаються основні ризики проекту (перешкоди, бар'єри, слабкі місця), які можуть виникнути в процесі реалізації проекту і вплинути на досягнення мети проекту, та надається характеристика реагування на ризик
----------------	--

Завдання 8. Визначення всіх явних та неявних ефектів від реалізації проекту.

Описати проектні ефекти наступним чином (табл. 1)

Таблиця 1– Соціально-економічні ефекти від реалізації проекту « _____ »

Суспільні вигоди (проектні вигоди)		Суспільні витрати (Проектні витрати)	
Явні		Явні	
Зовнішні	Внутрішні	Зовнішні	Внутрішні
1) _____;	1) _____;	1) _____;	1) _____;
2) _____;	2) _____;	2) _____;	2) _____;
3) _____;	3) _____;	3) _____;	3) _____;
4) _____.	4) _____.	4) _____.	4) _____.
Неявні		Неявні	
1) _____;		1) _____;	
2) _____;		2) _____;	
3) _____;		3) _____;	
4) _____.		4) _____.	

1.5. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку.

1.5.1. Питання для підсумкового контролю

1. Основні питання організації господарського життя суспільства.
2. Економічні цілі та особливості їх реалізації в сучасній Україні.
3. Ефективність економіки та її фактори; якість, показники, перспективи економічного зростання.
4. Економічна система: сутність, властивості, структура.

5. Технологічна, галузева, секторальна, функціональна структура економічних систем. Економічна конституція.
6. Господарський устрій та його елементарні форми.
7. Фактори виробництва та умови соціально-економічного середовища.
8. Визначеність прав власності як рамок умов функціонування економічної системи. Типи, форми та види власності.
9. Мотиваційний та контролюючий механізми економічної системи.
10. Механізми координації господарського життя суспільства та їх місце в структурі публічного управління економічним розвитком.
11. Взаємозв'язок публічного управління і адміністрування, державного регулювання економіки та економічної політики.
12. Багатокритеріальний характер порівняння економічних систем. Формацийний та цивілізаційний підходи до типологізації економічних систем.
13. Порівняльні характеристики основних типів економічних систем.
14. Національні моделі економічних систем.
15. Технологічні та інституційні чинники розвитку економічних систем.
16. Держава та її функції з формування сучасних економічних систем.
17. Економічні трансформації як об'єкт публічного управління.
18. Використання механізмів нового публічного менеджменту для розвитку сучасних економічних систем.
19. Теоретичні засади дослідження системних трансформацій економіки і суспільства.
20. Основні тенденції і фази трансформації сучасних економічних систем.
21. Стратегії, моделі, пріоритети та результати політики ринкових реформ у постсоціалістичних країнах.
22. Глобалізаційний та інтеграційний вектори економічних перетворень.
23. Інституційні механізми трансформації економічних систем.
24. Сучасний вибір стратегії трансформації економіки і суспільства для України в процесі глобальних структурних зрушень.
25. Глобалізація, інтеграція та нові розмежування як чинники внутрішньосистемної трансформації національної економіки.
26. Формування ефективної системи публічного управління економічними трансформаціями.
27. Стратегічні пріоритети економічних та інституційних перетворень національної економіки у контексті європейського вибору.
28. Раціональна поведінка і теорія корисності.
29. Рішення споживачів за умов ризику.
30. Теорія фірми в мікроекономічному аналізі.
31. Поведінка фірми на конкурентному ринку. Ринки праці, землі та капіталу.
32. Загальна рівновага і ефективність конкурентного ринку.
33. Вплив податків на стан ринкової рівноваги. Концепція ефективності за Парето в аналізі вигод і витрат.
34. Публічна політика як процес. Універсальні критерії оцінювання публічної політики.
35. Етапи аналізу вигод і витрат. Кількісне оцінювання вигод і витрат.
36. Суспільні інвестиційні проекти. Методи визначення ефективності суспільних проектів.
37. Вплив інфляції на перерозподіл доходів.
38. Рівень інфляції в Україні та країнах Європейського Союзу.
39. Економічні наслідки безробіття. Європейські та світові проблеми безробіття.
40. Теорії ринку праці.

41. Причини та наслідки нерівності у суспільстві. Показники вимірювання нерівності.
42. Аналіз ринку праці в Україні та країнах ЄС.
43. Фінансова система: основні теоретичні концепції та методи дослідження.
44. Фінансовий механізм: сутність та структура.
45. Структура та нормативно-правові засади публічних фінансів України.
46. Сутність, функції і роль державного бюджету у забезпеченні потреб економічного і соціального розвитку суспільства.
47. Інституційні засади управління державними фінансами України та світовий досвід.
48. Розмежування повноважень між центральними органами влади в системі державних фінансів України.
49. Організація державного фінансового контролю в Україні.
50. Сутність, особливості та форми державного кредиту.
51. Причини та макроекономічні наслідки державного боргу.
52. Боргова безпека держави та її індикатори.
53. Динаміка та структура державного боргу України.
54. Управління державним боргом. Обслуговування та погашення державного боргу.
55. Сутність та структура публічних надходжень.
56. Податки як економічна категорія: сутність, види, класифікація.
57. Податкова система України та принципи її побудови.
58. Податкове навантаження. Оптимальне оподаткування, справедливість та проблема ухилення від податків.
59. Оцінка податкового навантаження в Україні.
60. Європейський досвід організації податкових систем.
61. Суспільні блага та роль державних програм у їх фінансуванні.
62. Програмно-цільовий метод та мультиплікатор урядових витрат.
63. Ефективність бюджетних видатків: аналіз вигод і витрат.
64. Форми фінансування економічної діяльності.
65. Бюджет розвитку як основа інноваційної модернізації національної економіки.
66. Державно-приватне партнерство.
67. Бюджетне фінансування соціальної сфери в Україні.
68. Видатки бюджету на забезпечення обороноздатності країни.
69. Оборонний бюджет України.
70. Фінансування видатків на утримання органів правопорядку та державного управління.
71. Структура та принципи побудови бюджетної системи України.
72. Асиметрія регіонального розвитку та характер міжбюджетних відносин.
73. Бюджетний федералізм.
74. Бюджетна класифікація.
75. Становлення та розвиток бюджетного законодавства в Україні.
76. Світова практика планування та прогнозування державного бюджету.
77. Критерії ефективності використання бюджетних коштів.
78. Проблеми збалансування державного бюджету.
79. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування.
80. Бюджетний процес в Україні та зарубіжних країнах.
81. Бюджетний механізм регулювання економіки.
82. Цілі та інструменти бюджетної політики.
83. Теорія управління фінансовими ризиками, основи бюджетування та фінансового менеджменту, бюджетні технології.

1.5.2. Приклад залікового білету

Теоретичні питання:

1. Економічна система: сутність, властивості, структура.
2. Причини та наслідки нерівності у суспільстві. Показники вимірювання нерівності.

Тестові завдання:

1. Що означає обслуговування державного боргу?
 - а) розробка кредитного механізму для державних позик;
 - б) техніко-економічне обґрунтування доцільності ви-пуску державних цінних паперів;
 - в) комплекс заходів держави щодо погашення позик, виплати відсотків за ними, уточнення та зміни умов погашення позик;
 - г) визначення умов додаткової емісії грошей.
 2. Основним джерелом доходів державного бюджету, як правило, є:
 - а) відрахування на соціальне страхування;
 - б) державні позики;
 - в) продаж державного майна;
 - г) податки.
-

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

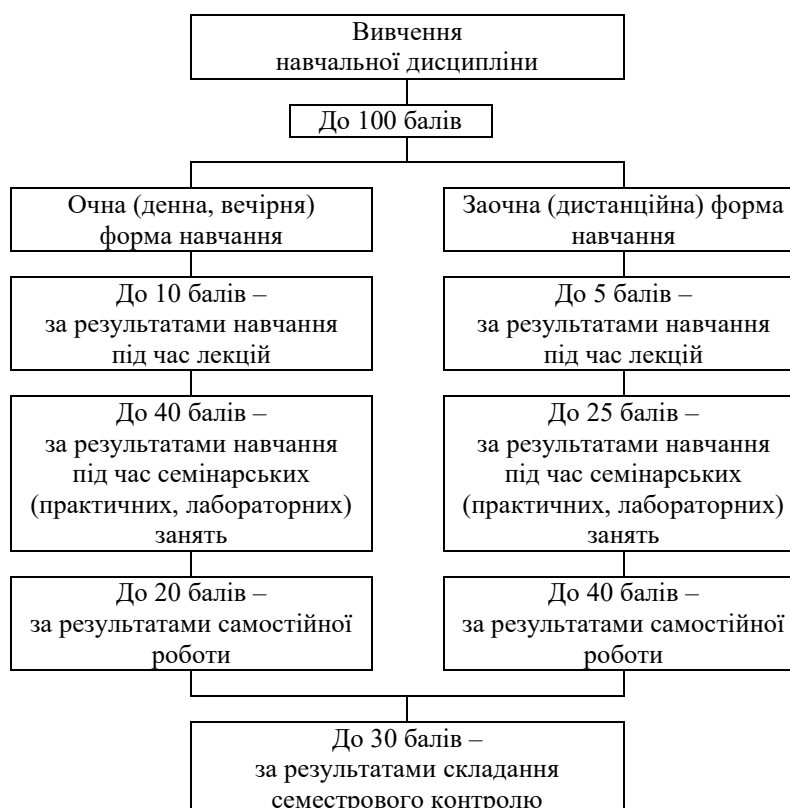

Рис. 2.1. Схема нарахування балів студентам за результатами навчання

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни «Економічне врядування та публічні фінанси», обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених

навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З навчальної дисципліни «Економічне врядування та публічні фінанси» передбачено проведення 4 лекційних заняття за заочною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій			
			1	2	3	4
1.	Заочна	4	1,25	1,25	1,25	1,25

2.3. З навчальної дисципліни «Економічне врядування та публічні фінанси» передбачено проведення 6 семінарських занять за заочною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

Розподіл балів за самостійну роботу з навчальної дисципліни «Економічне врядування та публічні фінанси»

№ з/п	10 тем	Номер теми										Усього балів
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
1.	Максимальна кількість балів за науковий огляд	20										20
2.	Максимальна кількість балів за кейсове завдання	20										20
	Усього балів											40

2.5. За семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового заліку з навчальної дисципліни «Економічне врядування та публічні фінанси», студент заочної форми навчання може максимально одержати 30 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань студентів за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.8 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

Перерозподіл балів, в межах максимально можливого одержання їх кількості за надані студентами відповіді в письмовій формі на завдання екзаменаційного білета, наведено в таблиці:

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер питань залікового білета			Разом балів
		1	2	3	
1.	Максимальна кількість балів за відповідь на питання білету	10	10	10	30,0
	Усього балів	10	10	10	30,0

3. Рекомендовані джерела

3.1. Основні джерела

1. Бліщук К.М. Економічний аналіз державної політики: теорія та застосування: навчальний посібник; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Львів. регіон. ін-т держ. упр. Львів, 2011. 159 с.
2. Бідність та нерівні можливості дітей в Україні / Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України. Київ, 2021. 108 с.
3. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь / Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С. та ін.; Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, Програма Розвитку ООН, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Київ. 2013.
4. Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна. Київ, 2018. 202 с.
5. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ: КНТЕУ, 2015. 375 с.
6. Длугопольський О.В. Економіка державного сектора: навч.-метод. посіб. [для студентів денної форми навчання (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», напрям підготовки 051 «Економіка»)]. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 63 с.
7. Дрималовська Х.В., Бала Р.Д. Державна соціальна політика: сутність, моделі, напрями. *Проблеми економіки*. 2021. № 1 (47). С. 178–184. DOI: <http://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-178-184>.
8. Завдання і перспективи інвестиційно-інтеграційного розвитку України. Київ, 2017. 124 с.
9. Кілієвич О.І. Економічний аналіз державної політики: навчальний посібник. Київ: НАДУ, 2011. 77 с.
10. Макроекономіка : підручник / за ред. М. Макаренко. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 216 с.
11. Політика монетарного розширення на підтримку зростання і розвитку. Київ, 2016. 116 с.
12. Посилення значимості монетарної політики в країнах Центральної і Східної Європи у посткризовий період і рекомендації для України. / Наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Заповіт, 2019. 147 с.
13. Сучасна валютна політика та особливості її реалізації в Україні. Київ, 2016. 120 с.

3.2. Допоміжні джерела

14. Арзянцева Д.А., Лучковська С.І., Пунда О.О. Концепція фінансової відповідальності та застосування програм добровільного розкриття доходів (податкової амністії). *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал*. 2022. Вип. 1 (8). С. 131–141.
15. Арзянцева Д.А., Пунда О.О. Особливості застосування процедури банкрутства у період дії воєнного стану. *Збірник наукових праць. «Приватне право і підприємництво»*. 2023. Вип. 23. С. 228–234. DOI: <https://doi.org/10.32849/2409-9201.2023.23.27>.
16. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

17. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
18. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>.
19. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
20. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
21. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
22. Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна. Київ, 2018, 202 с.
23. Національний банк України «Державний бюджет». URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.
24. Опорний конспект лекцій із дисципліни «Економічна теорія» для студентів освітнього рівня «бакалавр» усіх форм навчання / Укладач: Л.Б. Артеменко. Тернопіль: ТНТУ, 2017. 65 с. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/22424>.
25. Варналій З.С., Романюк М.В. Податкова система: підручник. Київ: Знання України, 2019. 567 с.
26. Політика монетарного розширення на підтримку зростання і розвитку. Київ, 2016. 116 с.
27. Посилення значимості монетарної політики в країнах Центральної і Східної Європи у посткризовий період і рекомендації для України / наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Заповіт, 2019. 147 с.
28. Якобчук В.П., Богоявленська Ю.В., Тищенко С.В. Історія економіки та економічної думки: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Матеріали інтернет-сторінки Євростату. URL: <http://ec.europa.eu>.
2. Наукометрична база даних Web of Science. URL: <https://www.webofscience.com>.
3. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
5. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua>.
6. Міністерство фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
7. Державна служба України з питань праці. URL: <https://dsp.gov.ua>.
8. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua>.
9. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua>.
10. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
12. Науковий часопис Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Університетські наукові записки». URL: <http://unz.univer.km.ua>.
13. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua>.
14. Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України. URL: <http://ief.org.ua>.
15. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua>.

16. Human Development Report. URL: <https://hdr.undp.org/en/2020-report>.
17. The Economist. URL: <https://www.economist.com>.
18. The Big Mac index. URL: <https://www.economist.com/big-mac-index>.
19. Public Data. URL: <https://www.google.com.ua/publicdata/directory>.
20. Knoema. World Data Atlas. URL: <https://knoema.com/atlas/topics/Economy>.